

Соколёнок

2/2019

март-апрель

Кару

КЪВЕ ВАЦРА САДРА АЯЛАР ПАТАЛІ АКЪАТЗАВАЙ ЖУРНАЛ

Стлал Сулейманан

150 йшс

Такабур кеспидим сагьинъ жьайи шадир

Алай йисуз чи члехи шаир, арифдар, камалэгъли СтIал Сулейман хайидилай инихъ 150 йис тамам жезва. Адан яратмишунрикай, камаллувиликкай вишералди культурадин, литературадин деятелри, алимри чпин гафлагъанва, ктабар кхъенва, кинофильмаяр къалурнава. Лезги ва маса миллетрин векилри чпин рахунра ва кхьинра Сулейманан шииррин гьар са цIарцIин мана – метлебдин деринвал ачухарзава, а цIарарни дуъзвал, хчивал, къиметлуван къейдзава.

СтIал Сулейманан яратмишунар несилрилай иесилриз тазвай руьгъдин багъа аманатар я.

Сулейман, халис шаирдиз хас тирвал, гъахъ, адалат хуьдай женгчи хъана. Вичин къисметдай акъатай Вахтунини адаз женгчивал тестикъардай мумкинвал гана. Камалдикай пай ганвай шаирди уьмуьрдин терезар къайдадик квачирди жегъилзамаз къатIана. Ам садрани къвалавай килигиз акъвазнач, лап текдизни гъахъсузбурухъ галаз женгиниз экъечIна.

Эй, фугъара, куьз я вун лал?

Дуьз акъваза итимвилел.

(«Фагъума»).

Эй, Сулейман и ви арза

Я гуз жеч, я къачуз маса.

(«Амач хьи»).

Вун бенде яз халкъна зирек,

Фагъум-фикир кIанда герек.

(«Эй, бенде вахъ»).

Аллагъдилай маса гъейри,

Лагъ кван, вуч бег-хан ава ви?

Чугвадай къван дуьньяд фикир
Бес вилин эквер гъинава?

(«Гъинава»).

И цIарар жегъил Сулеймана инкъилаб жедалди кхъей шиирай къачунвайбур я. Абуру гъеле гъа вахтунда шаирдин къатIунрин деринвал, аслу туширвал, жемятдин вилик жавабдарвал субутарзава. И жавабдарвилиз Сулейман эхирдал къван вафалу хъайидал са шакни алач. Къасухдай шаклувал къалуриз кIаиз пайда жедай садкъведаз виридалай хъсан жаваб шаирдин цIарар чеб я.

Гъелбетда са уьмуьрда са шумуд девир акур Сулейманаз гьар девирдци чинин акуна, астIарни. Ада чинин тариф ийиз астIардивай къил къакъуднач, гьар терефдиз вичи къазанмишай къимет гана, гьар са аямдин какур жезвай, сифте пехир язавай чкаяр вахтунда къатIана, абур кимел акъудна. Вири хъиз умудлу яз гъевесдивди цIийи уьмуьрдал шадвал авур, адан тариф авур Сулеймана, са бязибур кIвалин къене сивяй гаф акъудиз кичIезвай береда, акъалтIай руьгъдин къегъалвал къалурна.

Гафар гзаф ширин къарпуз,

Ришвет къачуз, руфун дулуз,

ТIвар вичин «партини» лугъуз,

Куюгъне Мурсалханвал ийиз.

(«Зун партини» – лугъуз...»)

Им 1934-йисуз туькIуьрай шиир я, йисар гъихътинбур тиртIа виридаз чизва. Гъавилай «Сулеймана советрин, коммунистрин, Ленинан, партиядин тарифнай, гила абур тахтунай аватайла, Сулейманан шииррихъни къиметлувал амач» – лугъудай са бязи наши гафа-

рихъ чпихъ, дугъриданни, гъикъван алахъайтІани садани кепекни гудач. Сулейман лагъайтІа, вахтуниз муьтІуьгъ тахъана, Сулейман яз амуькда, вахт фирдавай мадни къиметлу ва сейли жеда. Гъар са халкъ, патал гайи руьгъ, бажарагъ, келима, цІар гъакІ я.

Чи тарихда, культурада, литературада мичІи пипІер, лацу лекеяр амачиз туш. Абур гъамиша чи бейнида, гагъ къизгъин жез, гагъ элуьхиз, чи руьгъдик хкуьриз, чи намусдик къарайсузвал кутаз, чи къвалав гвазва. «Култ личности», – тІвар акъалтай йисар... са тахсирни квачиз пуч хъайи къван инсанар...

СтІал Сулейман, «ХХ лагъай асирдин Гомер», Дагъустандин советрин литературадин бине кутурбурукай сад, хайи литературадин чІехи са векил, уьмуьрдин университетар куьтягънавай бажарагълу ва камаллу кас. И делилар виридаз чида. Са акъван яргъал дурум тагай советрин девирда шаир машгъуравилин гъуьндуьрив агакъайдини виридаз ашкара я.

Амма Сулейманан уьмуьрдин си бязи кхъин тавуна амуькай чинрикай и мукъвара къведалди хейлинбуруз хабар авачир. А чинарни гъа чна винидахъ лагъай «Култ личности» аваз хъайи четин йисарал гъалтзава.

ЧІехи лезги, чІехи ватанперес Н.Самурский, лезги литературадин чІехи къайгъудар хъайи алим, чІалан устад Гъ.Гъажобеков «халкъдин душманар» я лугъуз къурла 1937 йисуз дустарин суракъдиз Махачкъаладиз атай Сулейманаз «халкъдин душманар» русвагъдай митингдал рахун ва а рахунра Н.Самурскидинни Гъ.Гъажобекован тІварар къун тагъкимарнай. Амма, шаирди вичи лагъайвал, «Гъахъ лугъун къадагъа тир, гъахъсузвал шиирда тун

мумкин тушир», Сулейманан рикІел маса гафарни алай: «шаир, эгер адал чан алапатІа, лал жедач, ам рахада». 7-ноябрдиз (1937-й.) Сулеймана эхиримжи сефер вичин шиирар кІелна. А шиирра шаир халкъдихъ элкъвена рахана, къадирлу халкъ вичин вафалу рухвайрин гъавурда гъамиша авайдакай ва жедайдакай лагъана. Вичин яратмишунра устадвилелди айгъам ишлемишай шаирди мад и алатдикай менфят къачурди гъукумдин къилевайбуруни къатІана ва абуру Сулейманаз гъа айгъамдин жуьреда къурхуярни гана.

Амма Сулейманавай масакІа жедачир, куьз лагъайтІа «Шаирдин кеспи такабур кеспи я». Сулеймана уьмуьрдин, вахтунин терезар мад чІур хъайиди къатІана. Гъайифди атІай шаир 23-ноябрдиз вичин даим уьмуьр давамариз чи дувулрик хъфена.

Малум тирвал, Э.Капиева гъа йисара «Шаир» ктабдал кІвалахзавай. Вири новеллаяр кхъена, чапдизни акъуднавай. Амма са новелла «Власть» куьтягъ тавуна амай. А новеллада, Н.Капиевади кхъизвайвал, авторди Сулейман яратмишунрин фагъум-фикиррин яцІарай акъудна, къалабулук кутазвай уьмуьрдин вакъайрин юкъва къалуриз кІанзавай.

Капиеван фикирда мад са новелла авай. Ада ам кхъин патал гъазурвал акъазвай. А новелла патал эпиграфни гъазур тир: «Инсаф заз, инсаф! Тек са нефес къванни! Виридалайни къурхуллу, эйбежар затІ къиникъ ваъ, кисун я».

Сулейман киснач. Уьмуьр, гележег патал женгчи хъун шаирдин къилин везифа тирди Сулейманаз чизвай. А везифа ада, эхир нефесдалди, ян тагана, итимвилелди кълизни акъудна. Аферин вичиз, баркалла!

Веледдиз

Столва Сулейман

Бахтавар хуй бубадин югъ,
Акбуллу велед хъайтIа,
Битмиш ийиз лагъай къуллугъ,
Вич гъахътин ферлид хъайтIа.

КIантIа руш хуй, кIантIа гада,
Артух крар чирин ада.
Гъейри халкъарин арада
Хъсан я сейлид хъайтIа.

Гъелбетда, душмандин кIвачиз
ГалтIам ягъиз чир жен вичиз,
Гъахълу рехъ дуъз ишлемишиз
Чидай вич белед хъайтIа.

Акбулни жен вичин къалин,
Яшамшвал вилик гъалин,
Йикъалай-къуз артухвилин
Гъахътин башарат хъайтIа.

Герек туш куьгне фекъирвал,
Къазанмишин артух чирвал,
Гъелбетда, чи къанун тирвал
Чириз гъавалат хъайтIа.

Гъи инсан вич ятIа ариф,
Сулейман, на ая тариф,
Вичин асил кесиб синиф
Чав рикI дуъз миллет хъайтIа.

Вич дуъз къадай Арамдиз

Ажайиб къвез фида дуънья,
Я вилик, къулухъ тийижиз.
Са зерре къван эдеб, гъая,
Вичик квай синих тийижиз.

ТIвар инсан тир бязи хпер,
Къуна къилик кутIун епер,

Вичел тIвар эцигда лежбер,
Я къуъл, я мух, цIуькI тийижиз.

Дустар, за квез са агъвалат
Лугьуда, куьн гъавурда гъат.
Вичин уьмуърда вич саяд,
Керекул, пехъ, ких тийижиз.

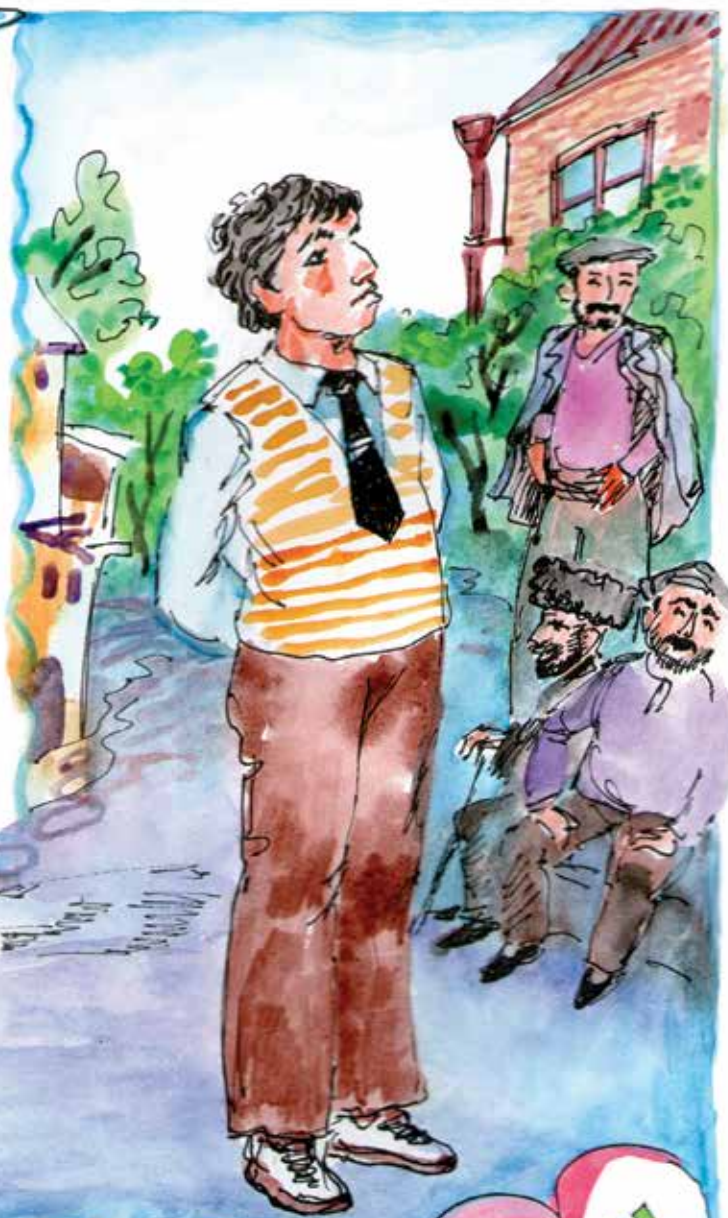
Акуна заз бязи чанар,
Гъич авачир бязи чинар.
Акун къене вич инжинар,
Вичиз я син, легъв тийижиз.

Крар яваш, гафар – еке,
Я вирт чидайди туш, я сирке.
Вичин риклиз кIанда шуьшке
Гатаз, масмар, мих тийижиз.

Шумудни сад гъахътин затIар,
Гъич течиз вичиз вичин тIвар.
Адакай гъикI жеда устIар,
Вичиз кIута хих тийижиз.

Гафар – хъсан, амал – нашар,
Гъелбетда, гъайвандиз ухшар.
КIелиз кIанда Ибну-Гъажар
Элиф-бей, тарих тийижиз.

Эй Сулейман, вун я уста,
Сабурдивди рахух аста.
Рахамир вун гъар межлисда
Гъар касдин къилих тийижиз.

Вечрен къимет вад милиян

Вечрен къимет вад милиян,
Лугъуз, чаз гужар хъана хъи.
Шумуд бенде тахъвай пиян,
Акьулдиз нашар хъана хъи.

Йикъа садаз жез ихтияр,
Шумуда чаз яда цIаяр.
Яраз тумар къур и таяр
ЧIуруз вердишар хъана хъи.

Чинеругдихъ галтугиз нуькI,
Гагъ дуйгуьдал хъуьреда цIуькI,

Фагъумна за са бязи сикI
Асландиз ухшар хъана хъи.

Гъар са чакъал хъана пехъи,
Меселаяр ийиз яргъи.
Къуьрен хамунални векъи
Жанавурдин чIар хъана хъи.

Чир жезамач я вак, я сев,
Чаз чизамач чун фидай кIев.
Гъар къифрекай хъана са дев,
Филдивди къаншар хъана хъи.

Гила чид кефер я лугъуз,
Бахтавар кър-фер я лугъуз,
Эвелдай лифер я лугъуз,
Пехъерин лужар хъана хьи.

Дуьньяд крар гъейри жуьре,
Аслан саймиш тийиз къуьре.
Иеси кьей къеред чIере,
Вакни «кишмишар» хъана хьи.

Гъар са бенде вичин кIвалал
Дуьз аламач итимвилал.
Къаратикен цацун валал
«Недай» емишар хъана хьи.

КицIин гурцIул къуна хурал
Гъич мумкин ян фин ахварал?
Иеси кьей къурай тарал
ХъуьтIуьз машмашар хъана хьи.

Шумуд лугъун, шумуд за тан,
Шумуд айгъамдалди гатан,
Эсилдай яз лам гъамадан,
КIвенкI алай крчар хъана хьи.

Заманадин дерин-даяз
Фикир ая гъарда жуваз.
СтIал шаир Сулейманаз
Зурба тешвишар хъана хьи.

ЖУВАН ГАФАР

Жуван гафар тефир ише
Межлисда рахун хъсан туш.
ГъакI нубатсуз гъилер эчIе
Ягъиз гъараюн хъсан туш.

Фагъумнамаз вичин саягъ,
Виш салайни жедач уях.
Жемир а гафунин чIалахъ,
АтIласдилай хун хъсан туш.

Даиман чIугваз агъузар,
Гъадакай вич хъана бизар.
Михеннатдиз гуй а азар
Мерд итим яхун хъсан туш.

Гъуд эцяй тавуртIа къама,
Гъавурда тваз жедач ама.
Чуру регъвел жуван ярма
Хкажиз регъуьн хъсан туш.

Гагъ-гагъ келледа гъатиз гар,
Гагъ еришдиз тежез пайгар,
Гатфариз къацIуриз зангар,
ХъуьтIуьн къуз чуьхуьн хъсан туш.

Нефсинин гарданда зунжур
Тун тавуртIа кар жеда чIур.
Эвел тIуьна кьел квай кIуь шур
Гуьгъуьнай яд хъун хъсан туш.

Стал Сулейманан афоризмаяр

Дуст я лугъуз куьгъне душман
Къамир, ви рикІ шад жедайд туш.

Я стхаяр, пул вайдаз
Начаник уртах хъана хъи.

Иеси къин тавур дуьнья,
Вун алаш-булаш хъана хъи.

СтІал Сулейманан рикІе
Экв аквадай шушевайд я.

Эй фекъир ахмакърин ахун,
Мус чир хъуй ваз атІласни хун?
Миллионрикай я рахун,
Вичиз пудкъад, виш тийижиз.

Инсанрин рикІ тараллай цуьк
Хътин затІ я, гъакъван назик.

Чир жеч инсан ақуналди,
Гафар зурбаз рахуналди.

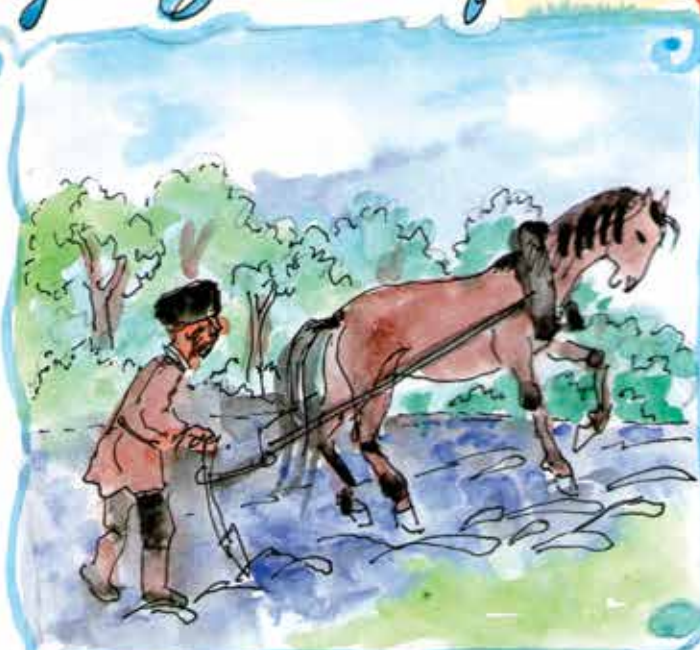
Гъа дуст къий жуван арадай
Санал тІуьр фу гъакІ квадардай.

Лазим гафар жува кІватиз,
Усалбур чукІурна кІанда.

Цинин живер авай турба
Къве къилни гъуьргъуьд хъана хъи.

СтІал Сулеймана тирвал
Лугъун, адан я шаирвал.

Сулейманан мецин дяве
Ажувал къурд туш гъич хиве.

Московдин орденар гудай залда Сулейманхъ галаз санал Дальний Востокдин са десте яру аскерарни кІватІ хъанвай. Сулейман абурун юкъва са яргъи столдихъ, къве гъилни асадал эцигна агъайнадаказ ацукънавай. Ара атІуз ада са гъил хкажиз стодал эцигдай. Белки ам амайбурун вилик вичин егъивал квадарунин лишан тир. Амма столдал эцигайла гъил зурзас башламишдай, гъавиялї Сулеймана гъил мад асадал хутахдай. Рақъини кана шуьруь хъанвай чин, гъаркъуь къуьнер, къакъан буй биришри штІумарнавай аскІан буйдин, иски чухва алай къуьзуь кас са ажаиб аквазвай.

Ингъе, кІватІ хъанвайбурун вилик Калинин рахазва. Ватандин сергъятар хуьзвай такабурулу аскерриз баркалла лугъузва. Ахпа ада Къавкъазда, Каспи гъуьлуьн къерехрив яшамиш жезвай, тарих яргъариз, дувул деринриз фенвай лезги халкъдин тарифзава. А халкъдин векил, шаир, камалэгъли. Сулейманаз салам гузва. Сулеймана Калининаз манидалди жаваб гана: «Инкъилабдилай вилик феи 50 йис зун чилик акатнавай, муьрхъуь къунвай яракъ-

диз ухшар тир. А яракъдиз Советрин власти къуват, хцивал ва нур хгана».

Мугъманханадиз хтай Сулейман са шумуд декъикъада фикирлу яз дивандал ацукъна. Цийи вакъиаяр сеbeb яз вичин руьгъдиз къвезвай цийи къува тар гъиссзавай шаирди абурухъ дикъетдивди яб акалзавай.

Са герендилай Сулейман ахварикай кватайди хъиз кІвачел къарагъна ва вич хуьруьз хутахдай вокзалдал тухун тІалабна.

Поезд рекъе гъатдалди гъеле хейлин вахт амаз чун вокзалдал агакъна. И сеферда Сулейманал некІедин ранг алай, табагъ хъцикърин кІурт алай. Чапла патан кІуртунин цен хкажна хъиз, Сулеймана гъил жибинда туна. И саягъда адан орден виридаз аквазвай. И саягъда ам вокзалдин вилик къекъвена. Апрельдин варз тир, гъаваярни гъелелиг мекъи тир. Сулейман лагъайтІа, гъа и мукъвара духтурханадай экъечІнавайди тир. За Сулейман даидиз кІуртунин дуьгмеяр тун теклифна, къецел мекъи тирди рикІел хкана.

Амма Сулейман заз гъич вилни ягъ тавуна, къилел чІугур жзуьреда аса чиле эцяна, зи виликайтІуз фена. Адан сивяй-

ни нерай бугъ акъатзавай, сад-
къве тиршни язавай.

Са арадилай, захъ элкъвена
хъиз, Сулеймана лагъана:

– Яраб, Гъабиб, и инсанри
вуч фикирнатІа, ихътин къуъ-
зуъ къужа жен, Ленинан орде-
низ лайихлу жен?!

Поездда Сулейман секин хи-
ялриз фенвай.

– Къени инсан тир а духтур,
– лагъана Сулеймана, къил гал-
тадна хъиз, – ахътин инсанар
къит жеда. Халисан, кар чидай
духтур тир. Ваз ақунайни. Гъа-
биб, ам зал мад са тІимил вах-
тунда духтурханада акъваз лу-
гъуз гъикІ алахънайтІа? Гъабиб,
гад алуқбайла вуна зи рикІел
хкваш, за а духтурдиз зи багъ-
дин чуъхверрикай са посылка
ракъурда.

Гъар станциядал агақбайла
Сулеймана инсанар авай жер-
гейриз вил язава, амма орденар
алайбур аквазвач. Ахпа Сулей-
мана абужегъилдин жуъреда
вичин бапІах къилин са патал
эцигна лугъузва:

– Дагъустанда са къуъзек хъа-
на. Гила лагъ кван, гада, а къуъ-
зеказ орден ганани-ганачни?

– Гана, – лугъузва за.

– Гъан, гъакІ лагъ – тести-
къарзава Сулеймана. Ахпа кисе
акъудна, папІрус кІватзава, са-
са гум акъудиз, гъилер метІерал
эцигна, пенжердай килигзава.
Ахпа ахварин хиялдай хъиз лу-
гъузва:

– Зун орден алаз хтайла, зи
къуншияр яраб гъикъван шад
жедатІа?

– Жеда жал? – къасусдай
хъиз хабар къазва за.

– ГъикІ мегер! – шадвалза-
ва Сулеймана. Чун къведни кис
жезва. Поездди тади кваз ви-
ликди ялзава. И къил а къил
авачир Ватандин гегъеншвал
вуч я! Гъуълел алай гимияр
хъиз шегъерар къвез алатзава.
Сулейман хиялри тухванва, ам
гъейран я.

Садлагъана поезд пайдахрин
юкъва гъатна.

– Ягъ, – лагъана Сулеймана,
– ина гъикІ хъана?

КІвачерик зурзун акатай Су-
лейман теспача я. Вокзалдин
вилик квай майдан инсанрив
ақІанва. Къавалри макъамар
язава, инсанри капар язава,
аскерар гъуърметдин десте яна
акъвазнава, рушарин гъиле
цуъкверин кІунчІар ава.

Сулейманавай мад къарай
хуъз жезмач. Ада гъилеривди
вичин чин кІевзава. Ам шехъ-
зава. Халкъди шехъзавай Су-
лейман юкъва тунва, ам къу-
жахламишзава. Ахпа халкъди
Сулейман цуъкверив безет-
мишнавай машина акъадарна,
пайдахрин юкъвайтІуз яваш-
диз гъализ тазва. Пенжеррай
гадарзавай цуъквер Сулейма-
нан къуънерал, метІерал экІя
жезва.

Сулейманан шадвилин накъ-
вар, биришрикай рехъ къуна
адан чинай агъуз авахъзава. Ада
а накъвар михъзавач, я вичин
чинни кІевзавач. Абур регъуъ
жедай накъвар туш.

ШЛАМАР ВА ЧУЪНГУЪР

Алиевзае Саидов

Шандрин квал – музей я ам. Датана
Циргъералди къвезва иниз инсанар.
Элди вичин рикI багъишиз атана
Гузва даим гуя адан игъсанар.

Шаирдин багъ кIевнава мад цуъквери,
Гъайиф, ина иесидин хъвер амач,
ЧивчIивзава пионерри, нуъкIвери,
Алхиш ама, яд ксарни шер амач.

Гъахъзава зун – рикI гъамунив ацIанва,
Гуя тахсир чид я шаир тахъунин.
Чахъ галаз са интуристни атанва,
«Гъайбат» аку садра адан гафунин:

– Пагъ, шаирдин квал аку гъа, кхъидай
Машинкани авторучка авачир.
Зурба стол, столдални киридай
Къачунвай са диктофонни алачир.

Перни гичин теклифнава килигиз,
Мад гила чун тажубвиляй ярх жеда,
Шаламарни чуънгуър ина эцигиз,
Луноходар ятIа – дуънья къах жеда! –

Акъудна хъиз рикIевайди мецелди
Интуристди рак галайвал кам яна.
Бирдан адан къил акъуна гуърцелда,
Агаж хъана, гуя сада къам яна:

– Эхъ, луноход туш зун фидай гъетерал,
Амма цIелхем гана за бахт хуьдайла,
Са арифди хкажна зун гъилерал,
Шалам алаз Кремлдиз фидайла.

Гъейран хъйи чили адаз яб гана,
Чарни зун тир адан, девит-къелемни,
Зи симера инкъилабдин зарб хъана,
Шерик хъана зи манидиз алемни.

Гъелбетда, зун машинка туш кхьйдаи,
Диктофон туш алай бязи къацIарал,
Амма мани, дуьнья тирвал чкIидай,
Теснифай кас гъа и Къулан вацIарал,

Къуд сим алай зун гъилеваз къекъвена,
Чара тежез мукалдивай, перцивай.
Шаламарни интуристдал элкъвена:
– Аквазва чаз ви акъулдин къецивал.

Вири халкъди шалам-дулах ядайла,
Шанрди бес алукIдани шиблетар,
Хуьруьнвийри са цуру нек хъвадайла,
Шаирди вирт хъвадани бес, илбисар?!

Москвадиз фидай чIавуз – хараяр,
Хтай чIавуз читин перем элукIиз,
Къекъведайдан эхир вара-зара я,
Кициз вегъей лашни вичихъ галукъиз.

Гъар булахдихъ вичин чешме, къил жеда,
Гъар шегъредихъ жеда вичин жигъирни.
Гъар са халкъдихъ гъа вич хътин чил жеда,
Гъар чилихъни гъа вич хътин шаирни.

И чуьнгуьрдин ток авай къуд сим чна
Санал кIватIна хайи чилихъ галкIурна,
Сулеймана лагъай гъар са гимн чна
Халкъди рикIни диктофонрал алкIурна.

Луноходар, гъабурни, эй, буьндугуьр,
Векилар я чи уьлкведин камалдин.
Стхаяр хъиз битав хъана шегъер, хуьр,
Хкажнавай кIутадини мукалди.

Сулейманан багъ гуьрчегдиз аквазвай
Пионерар, цуьквер санал какахъна.
Интуристдин ажугъдин сас жакъвазвай,
Къумадикай тукIуьрай цал ацахъна.

Сулейман Буба Ва Етимар

Расим Гъажидин

(Расим Гъажидин «Сулейман бубадин
суьгъбетар» тIвар алай повестдай чIукар)

– Гила за ваз са маса хкет ахъ-айда, Эффенди. Яб це, зи хва. Жеда къван, жедач къван са хзан. Са буба, са диде. Къве аял. Дидени буба рекъида. Амукъда аялар етим. ГъвечIи аялар. Атана алукъда мишекъат къуьд. Къарагъда къай – къиямат... Къуншийри аялриз галайвал ийиз жеда, амма садра гъикI ятIани, аязди къув язавай вахтунда аялриз аквада хъи, къулан цIай уьлуьхзава. Мекъила зурзас жеда. Ун, аялар. Аялар амукъда туьхуьзвай цIуз килигиз. Йиф ибуру са жуьре акъудда. Пака ибур экъечIда айвандик Шехъда.

– У-н, чи къулан цIай!.. Чи цIай!.. Чан диде-е-е!.. Чи цIай!..

Шехъда ибур, шехъда ибур, эхирни ибурун ван жеда къуьзуь шаирдиз. Гъа и хуьре авай. Ун. Фида и къуьзуь шаир ибурун патав. Хабар къада:

– Квез вуч хъанва, я балаяр?

– Вай чан диде, чи цIай...

– Чи къулан цIай хкахъна... Вай, чан диде!..

– Ва-а! Куьн гъакI хъайила шехъ-завани?

– Ун.

– Агъ, язух балаяр! Къвевай куь къулаз къве кIарас вегъиз жеда-чирни? Вахтунда! ЦIай хкахъдалди! Куьн гъакъван авам хъанани? ЦIай туьхуьзвайди акурла, къула кIарас твадай затI я! Чир хъанани? ЦIай, цIай, цIай лагъ – гъикъван кIандатIани лагъ! Гъарая! АкI цIай хъижедай затI туш, я чан балаяр! КIарасар кIанда, кIарасар!

Дугъриданни, цIай хуьн патал кIарасар хъана кIанда. КIарасдикай цIай жезва. ЦIу чими ийизва.

– Чир хъухуь, хва: бине хъана кIанда. гъар са карда эвелин-эвел бине. Бине хъайила, адан винел цлар жеда. Цлар хъайила, абурун винел къав жеда. Бинени, къавни, цларни хъайила – адакай кIвал жеда. Гъар са кар, за тикрарзава, хва, бинедилай башламишна кIанзава, бинедилай. Гъихътин кар кIандатIани вуна башламишиз хъурай: эвелин-эвел бинедиз килиг: ам гъикI я? Мягъкем яни? Хъсанзавани? Ам чIур хъанвани?

– Ваз чи бине гъикI аквазва, буба?

– Вуна чи мили бине лугъузвани? Халкъдин культурадин, тарихдин, яни?

– Ун.

Сулейман бубадин вили, цІаяр кузвай вилер пашман хъана, ам яргъал дагълариз килигна. Къил юзурна. Агъ аладарна.

– Чи мили бине... За ваз гъикІ лугъун, хва? РикІел хуьх бубадин гафар. Къхьихъ, къхьихъ. Заз гила кичІе

туш. Зун меселла. И девир, за ваз лугъун, вичин шакъадай акъатнавай вацІ вуч я, гъа вацІ хъиз я. Къхьихъ: я ам къурада, шакъадай акъатай вацІ, я ам са къадар йисарилай гъа вичин виликан шакъадиз хкведа. Къхьенани?

*СтІал Сулейманан экуь къаматдиз бахшзава.
(«Ватан ва къеб» тІвар алай поэмадай са къил).*

Пуд сим алай чуьнгуьрдал,
МичІи къазмада,
Яшлу шаирди туькІуьрай мани,
Агакъна, аку,
Меркездив чІехи,
РикІерив къакъбан,
Майдандал яру.
Рахана а сес:
Хайи Ватан,
Хайи чил,
Хайи къеб –
Пуд мани,
Пуд симинал.

.....
Чулав йисар – къайгъуяр
Къуьнералла Ватандин.
Чи гъавизриз агъуяр
Вегъин къаст я душмандин.
Кремлдин гъед акваз
Къарай кузва фашистрин,
Такабурвал бед акваз,
Руйгъ кІанзава ажузриз.
Гуя уьмуьр са гад я,
Яракъни гва, зурни гва.
КІвачик кутун мурад я
Сулейманан сурни кваз.
.....

Къад миллион,
Къад миллион,
Рушар, рухваяр,
Виридалай виКІегъбур,
РикІер назик,
Къаст кІеви,
Гъил мягкъембур,
Хайи чилиз гъахъна,
Чилив сад хъана
(Къванцин гада хъиз
Раган са пад хъайи).
Амма, ахпа
Хкаж хъана
Европада, Азияда
Даим рекъин тийижир
Обелискар яз лацу.
Обелискар –
Ви рухваяр, Сулейман,
Мусаибан юлдашар,
Адан руьгъдин стхаяр.
Хажалатдин лишан хъайи,
Хайи чилин,
Намусдин лишан хъайи,
Хайи чилин къилихдин
Лишан хъайи
Игитар, аскерар.
.....

Чехи шаир вун гъахъ тир,
Эхъ, гъавиляй,
Цай къунавай танкарай,
Са пад кайи,
Амма цувай куз тахъай,
Ктад хъайи ивидай,
Жагъиз хъана
Ви шииррин ктабар.
Такабурлу Къавкъаздал
Листовкаяр –
Чарарикай гъулягъар,
КІвадриз агъу,
ЧукІурзавай фашистди:
«Сулейманахъ ягъамир,
Къужа я хибри.
Мегер авам лезгидикай
Чехи шаир жедани?
Сулейманахъ ягъамир,
Ктабарни куг!»
Амма ктабрал
Къвезвачир тІем
Я цІун,
Я вацІун,
Я гуълледин,
Я фитнедин,
Я душмандин ажугъдин.

Халкъдин рикІикай
Яд хъвана шаирди,
ТуькІурна мани.
Халкъдизни ам чир хъана,
Яракъ мани,
Пайдах мани,
Ругъ мани, эхъ,
Гъавиляй ам
ТІакІан тир душмандиз:
«Душманди чаз эгъвей суруз
Хъсан хъана чеб аватун.
Авай кар туш гъич чи пата
КичІе хъана къулухъ катун.

Картар гатаз атай верчер,
Чеб хъана чаз недай гъурчер,
Ахмакъариз чпин кІвачер
Чир хъанач камуна гъатун».
(«Хаинар дуньяда титан»)
Даим я мани азадвиликай,
Чи дуствиликай,
Чи садвиликай.

А манидиз
Магълубвал чидач.
Ватандикай манидиз
МуьтІуьгъвал
Ва лукІвал чидач.

«Кесибарин рикІиз шадвал
Хъана даим и азадвал.
Тамам и дуньяда садвал
Тваз кІандай ният ава чахъ»
(«Чи къуват»).

Душманар,
душманар,
душманар,

Мегер тІимил
Акунани абур чаз?
Инсафсузбур,
Къанихбур,
Хаинар, амалдарар.
Гагъ яваш,
Гагъ йигинриз кам,
Дегишдай хам,
Дегиш тийиз
ЧІулав къастар...

Ватан, Ватан!
Лигим хъанвай,
Сад хъанвай гъуд
Азадвилин,
Стхавилин,
Ам аквазва душмандиз.
Къуй,
Акурай,
Чир хъурай
Чи къуват,
Вичин чка.

Мани, мани,
Акъвазнава
Чи сергъятдин къаравулда.
Аскер мани,
Къачуз тежер къеле хъиз,
Мусаибан чІехи рикІ хъиз
Волга патал,
Самур патал чан гайи.
Девиррин мани –
Сулейманан цІар.

ГЪАРАМЗАДА ЖВАСА

МАХ

Са мус ятIа, ханар-беглер авай вахтунда, хъана къван, хъанач къван са къарини адан хва. Абур лап кесибдиз яшамиш жезвай, тух йикъарилай гишин йикъер гзаф жезвай.

Экв малум хъанамазди дидени хва къведни тамуз рекъе гъатдай, кIватIай цIам-кIарас гадади базардал маса гудай, къазанмишай кепек-шагъидихъ вичинни дидедин руфун ацIурдай гъазур-гъалал къачуна хкъведай.

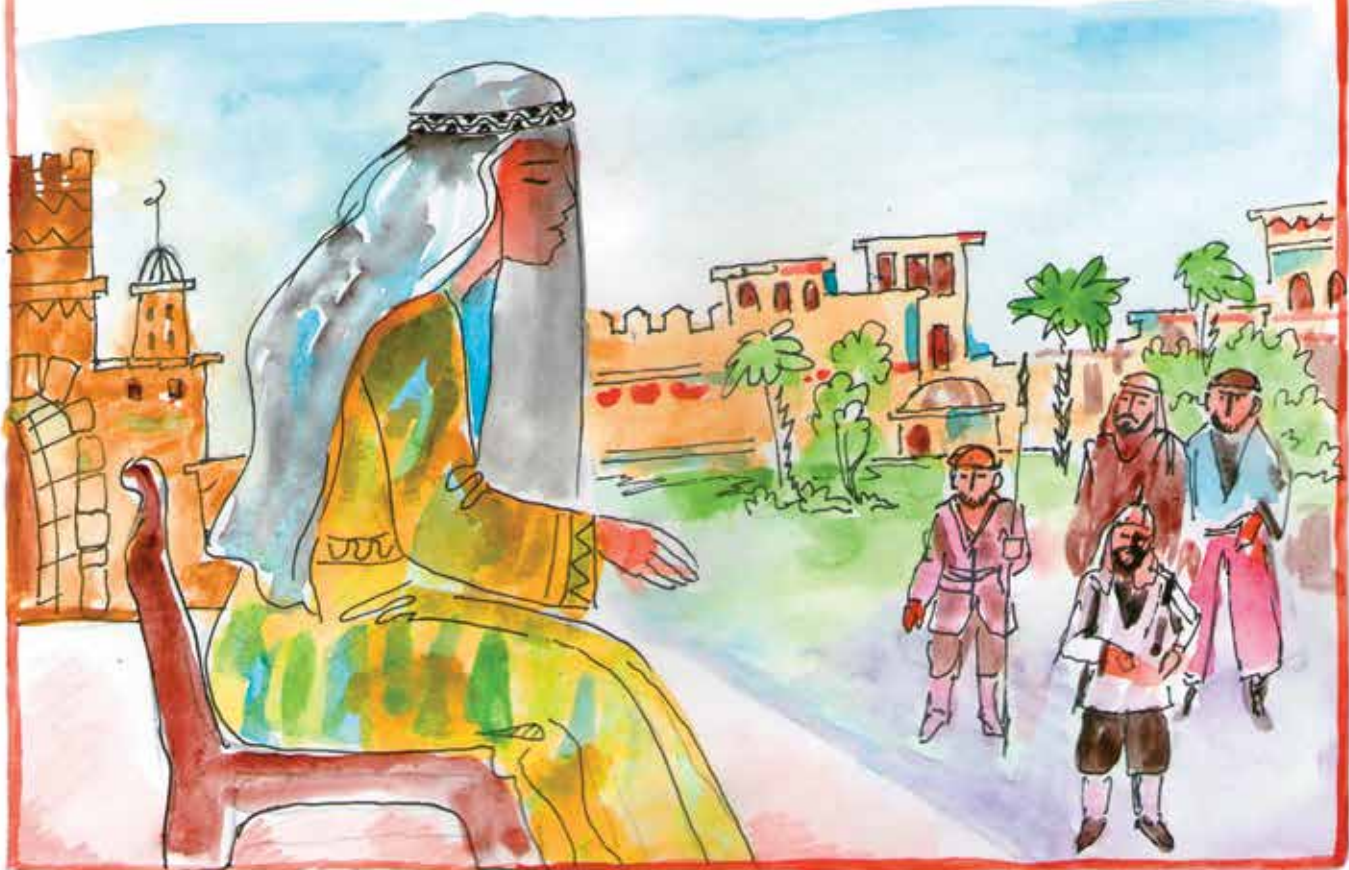
Хабар никай гуда, нефс пехъи хандикай. Аш-плов тIуьна тахтуна ацукнавай ханди вичин девлетар мадни артухардай рекъер ахтармишиз хъана. Фагъумар авурдалай къулухъ мад са рехъ жакъана. Хандиз гуьрчег руш

авай. Ада руш къавал ацукъарна, винелай чадуре вегъена виридаз малумарна: са абас пул гъайидаз за зи рушан капаш къалурда. И ван хъайи жегъилар, гъута абасар къуна хандин рушан капаш аквадай къавал кIватI хъана. Къаридин гададизни гуьзелдин капаш акун кIанзавай, амма адаз артухан абас авачир, ада кепек-кепек кIватIиз башламишна.

Эхирни са юкъуз къаридин гада, гъута абасни аваз, хандин къеле галайвал рекъе гъатна. Рекъе гададал кваса гъалтна.

– Вуч тади ква, жаван? – хабар къуна Квасади.

– Хандин рушаз килигиз физва зун, – жумартдиз жаваб гана гадади.

– Руш ваъ, рушан са капаш я ваз аквайди. Амма ваз а руш кълелай кІвачел акуна кІандатІа, завай а кар тукІуъриз жеда.

– Мурад тир хъи, амма ам алакьдай кар туш.

– Алакьни зур жедай кар я. Ша захъ галаз, амма гьар камуна за лагъайвал ая.

Къведни икърардал рази хъана, фида ибур базардиз. Къуна са кІелни рекъе гьатда мад хандин кІвалер галайвал. Хандин руш авай кІвалин пенжердин кІаник акъвазна ибуру башламишда кІел тукІваз. КІвачер къуна къил атІудай чкадал, къил къуна кІвачер атІуз эгечІа. КІелен гьарайдалди пенжердай килигай хандин рушак абуру вучзаватІа акурла, хъуъруън акатда.

– Ибур вуч къемеди ксар я, кІелни тукІваз тийижир. ИкІ лагъана, хандин руша вичин гъилибан рушаз лугъуда:

– Алад, абуруз кІел гъикІ тукІвадайди ятІа къалура.

Руша фена гадайриз герек меслятар гана.

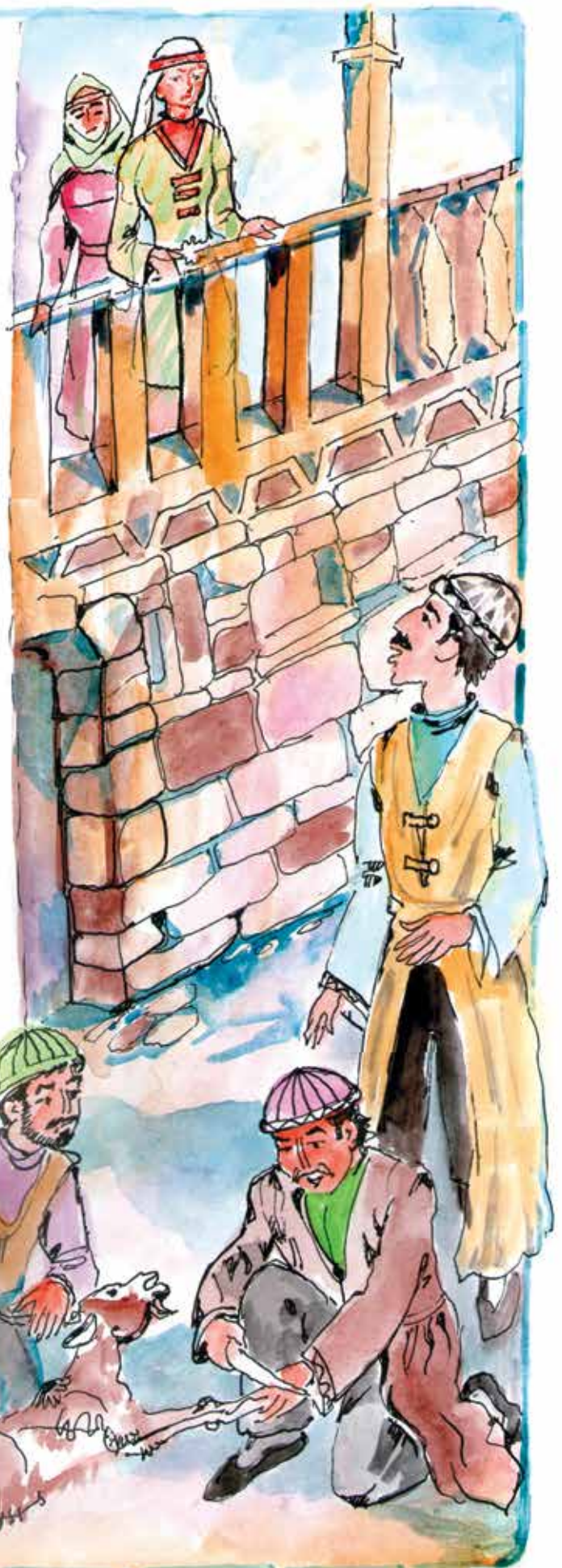
И арада Квасади лугъуда:

– Чухсагъул, гуъзел руш. Чи кІвале кІел зи папа тукІвазвайди я, и зи дустунин кІвале гьадан дидеди, гъавилай чаз и адетар чизвач.

Вири и вахтунда хандин руш пенжердай ибуруз килигиз хъана. Квасадини гададиз:

– Килиг, къей хва, пулсуздиз жуваз кІамай къван хандин рушаз.

Къаравуш руш хъфейла гадайри чпин кІвалах давамарна. Са ата-бата жуъреда кІелен жендек чІехи кІусариз пайна, гадайри и пенжердин кІане жагъай цІамарик цІай кутуна, а цІал якІун кІусар чрадай амалар авуна. Пенжердай килигзавай рушак мад

хъуьруьн акатна. Ада мад къаравуш руш гадайрин патав ракъурна:

– Алад, вар ахъая, абур гъаятдиз атурай, абуров са къажгъанни гице, якIар гъикI ргадайди ятIа лагъ.

Шад хъайи гадаяр гъаятдиз гъахъна, цIай хъувуна, къажгъан къачуна, кIан винелна цIал эцигна, гъа къажгъандин кIанел якIар алкIурна.

– Ягъ, ибурун ахмакъвилихъ къадар авач хъи, – гъарайна хандин руша. Алад, як къажгъанда гъикI ргадайди ятIа чира.

Эхир са гуж-баладалди як ргана. Квасади гададиз лугъуда:

– Як недайла, кIараб квай чка къуна, сивин къвалавайтIуз нера, пеле эцягъиз неъ.

И амалар акур хандин руш мад хъуьрез башламишна.

– Ягъ, ибур михъиз абдалар я хъи!

– Вун гъахъ я, гуьзел – лагъана Квасади, – гъайиф, инал я зи паб, я зи дустунин диде алач, чна вучин. Чун кIвале гъабур метIел ацукъарна тIуьн гуз вердиш хъанва.

И гафар ван хъайи хандин руша лугъуда:

– Маса чара чахъ авач. А фагъирриз тIуьн тагайтIа, абур гишила рекъида ва чи хивени гунагъар гъатда.

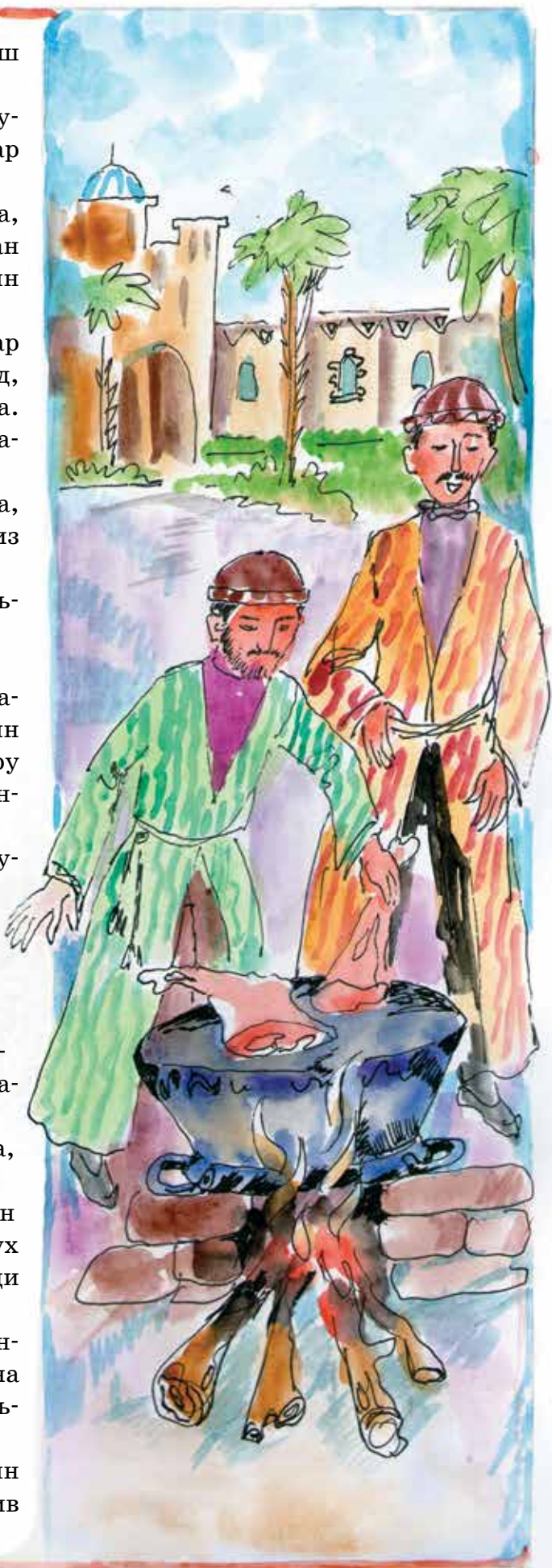
– ИкI лагъана, хандин руша вичин метIерал къаридин хва ацукъарда, къаравуш руша Кваса. Ара-ара Квсади гададин япухъ лугъуз хъана:

– Вахт гъавая ракъурмир, къей хва, килиг рушаз тухдалди.

ТIуьна-тIуьна гадайри рушарин метIерал. Рушарин гъилерай як, тух хъана, мад хънез жезмачирла, Квасади лугъуда:

– Гуьзелар, чун ина рекъе авай инсанар я, йиф акъуддай чкани чахъ ина авайди туш, и куь айвандик чун ферикъат хъанайтIа гъикI жедай?

Мад и фагъирар язух атай хандин руш и теклифдал рази хъана, гадайрив

мес-къуџ гице лагъана буйругъ гуда.
Квасадиз и арада гададиз лугъуда:

– Айвандин тахтайрал къаткук,
къей хва, яргъан кІватІна къилик кутур,
хъуџуџган кІвачерик вегъ, мес жуван
винелай вегъ.

Хандин руш лагъайтІа, чинеба гада-
яр гьикІ къаткизватІа килигиз хъана.
Гадайрин амалри адаз мад хъуџруџн гъа-
на, ахпа адаз абурун лап язухни атана.

– Я язухар, икІ йиф акъудайтІа, кве-
вай экуџнахъ къарагъиз жедач. Куџн
вуч кубут затІар я зал гьалтнавайбур?

– Вун гъахъ я, гуџзел. Зазни и мес-
къуџ гзаф къулайсуз акуна. амма
кІвале зун зи папан къужахда ксуз вер-
диш я, зи дустни вичин диде къвалав
гвачиз ксуз вердишди туш.

– Я бахтикъараяр, куџн и дуџнъядал
гьикІ яшамиш жезва?

ИкІ лагъана, хандин руша гада-
диз, адан къаравушдини Квасадиз
дуџзгуџн месер вегъена чебни гар-
данар къуна гадайрихъ галаз къат-
кана. Экуџнахъ фад вири ахварик
кумаз рушар къарагъна, хандин
руша гадайриз пуларни къизилар
къве патал пайна. И арада гадади
Квасадиз лугъуда: «А зи абас гьиз-
низ фена?»

– Агъ, къей хва, гила кар ви
абасдал акъвазнавани? Мад сефер-
да вахкуда за вав ви абас.

ИкІ лагъана, къведни
чпин кІвалериз хъфена.

КІвализ хтай гадади
пулни къизилар дидедив
вахкана. Са къадар вахтун-
да абурун руфун тух хъана.
Гадани диде тамуз цІамар
кІватизди фин хъувунач.
Аквас-таквас пул куџтягъ
хъана. Гададин рикІел Квасадиз

вахкун тавур абас хтана. Фена ам Квасадин патав са шумудра, амма Квасади «ахпа хуй, пака хуй» – лугьуз абас вахканач. Амма къастунал кЛеви гада алатзавачир. Мад яргъай ам къвезвайди акур Кваса, чилел ярх хъана, папаз вич къена лагъ лагъана. Паб мет-къил гатаз, атай гададин вилик экъечІна: «Аман гуж, ви дуст амач, зи гъуъл амач, гила чна вучрай!»

Квасадин амалдарвилерай къил акъуднавай гадади адан папаз лугьуда:

– Залай мукъва дуст ви гъуълухъ хъайиди туш. Ам кучудунни зи хиве гъатзава, эциг мейит чухъудай ятар къулал. Цел звал атайла гадади цІиб къачуна Квасадал кузвай яд илигиз башламишна. Сарар-сарарал илисна тІал эхзавай Кваса акурла, гадади лугьуда идан папаз:

– Килиг, вах, ви гъуъл хъуьрезва, адаз а дунъяда женнет къисмет хъанва, рагъмет хъурай вичиз, гъахъ гвай инсан тир.

Кафанрани туна тухуда гадади Кваса сурарал, ацукъда адан къилихъ дуъаяр кЛелиз. И арада хандин девлетар чунъухнавай угърияр къведа и сурарал, башламишда пулар, гъизилар пайиз. Эхиз тахъай Квасади гъарайда!

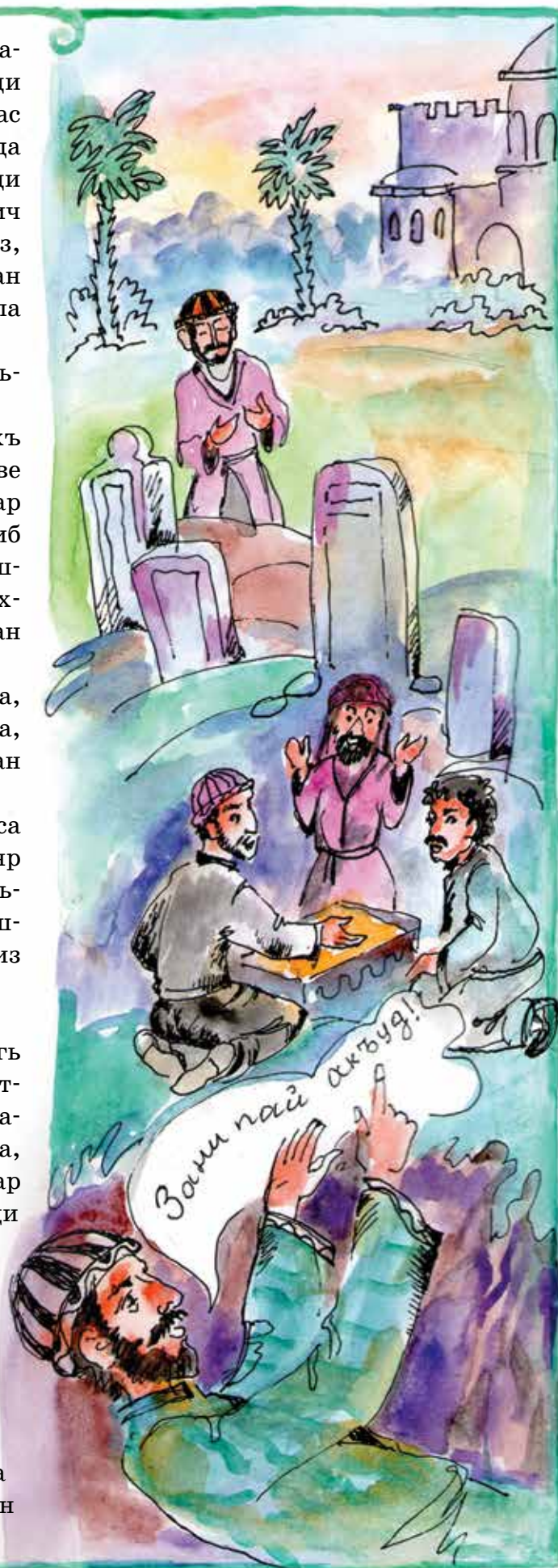
– Зазни пай акъуд!

Мейит рахана акур угърийрин руьгъ дабандиз фида, къизилар туна абур катда. Мейитдал чан хкведа жал лугьуз шаклу хъайи са угъри хтана килигайтІа, Квасадини гадади чпи гадрай къизилар пайзава. Пайна куътягъ хъайила гадади гъарайда:

– Кваса, зи абас вахце.

Тажуб хъайи угъриди валарикай вичин къил хкудайла, Квасади угъридин бапІах шутхунна лугьуда:

– Ма, къей хва, вахчу и бапІахни ви абасдай. КичІе хъайи угъри къулухъ килиг тийиз катна. Квасани гада хандин девлетарни гваз гъарма вичин кІвализ хъфена.

Дурнаяр

Мегъамед Абасил

Жаваб це, дурнаяр,
Суал тамир тек,
Лагъ, цавун сунаяр,
Гьиниз я куь рехъ?

Умуьрлух авани
Женетдихъ къекъвез?
Чарх ягъиз цаварай
Хквезва элкъвез.

Жегъенемдикай белки
Катзава яргъаз,
Гьи пад я жегъенем
Куьз лугъудац чаз?

Чидачни? Течирла
Метлеб вуч я, лагъ?
Амукьда эхирни
Хьана куьн куьлягъ.

АвайтIа квехъ эгер
Багъри са ватан,
Квез чешне тир лекьер,
Дагъларин макан.

Гъурбатда харждачир
Луварин къуват.
Багърийриз чIурдачир
Цавари суфат.

Акъвазиз къе сана,
Пака масана,
Вири чил хьанва къе
Са карвансара.

Ватандихъ хквезвай
Рекьер хуш я заз –
Куь язух чIугзавай
Лекьер хуш я заз.

Гъайванриз гъисабар чидани?

Цирк вуч ятІа тийижир аялар бажагъат ава. Ана квез гъилив вердишарнавай север, пеленгар, кицІер, кацер гзаф сеферда акунва. Абурун амалриз килигайла, гъайванриз гъисабар чидай хъиз, абуруз инсанрин чІал чидай хъиз аквада. Амма яз акІ туш. Инсандинни гъайвандин арада алакъаяр хъайила, чпиз хас тир амалдар амаларни жезва. Иесиди суал гузва: «Пудал сад ахцигайла шумуд жезва?» КицІи: «Ав-ав-ав-ав» – лагъана жаваб гузва, яни «къуд» лугъузва. Им кицІиз гъикІ чир жезва? Адаз инсандиз хъиз гъисабиз чидани? Ваъ, чидач. Иесиди, гзаф сеферда вахт пучна, кІус вегъез, кап алтадиз, адаз шумудра «ав» лугъун герек ятІа ишарадалди чирзава. Ам циркина къугъвадайла, гъихътин ишара ятІа, чаз аквазвач.

Амма, лугъун чна, акъул ваъ, са гъвечІи хътин къатІунар гъайванризни авачизни туш. И рекъяй абур цифраяр, гъарфар тийижир гъвечІи аялрив

гекъигиз жеда. Къведбурузни гъи затІ чІехи я, гъим гъвечІи я, гъина тІимил, гъина гзаф аватІа чир жеда, гъил гзаф авай капал вегъеда.

Виридакай сад хъиз лугъузни жедач. Къан чна лифер. Са лифер хуъзвай касди лиф вердишарун къетІна. Ада лифрез са-са твар вегъез хъана.

Лифре са твар тІуъна, къвед лагъай твар тІуъна, пуд лагъай твар тІуъна, къуд лагъай твар тІуънач. Вучиз икІ хъана? КилигайтІа, къуд лагъай твар нез тежедай хвархвас хъана. Гъа икІ, са шумуд сеферда тарс гайи лиф, пуд твар тІуърла, къуд лагъайдахъай кІуф анихъ элкъуъриз вердши хъана. И кар акурбуруни лифрез гъисабар чизва лугъуз ягъалмиш жезва. Вад твар, я тахъайтІа са гъаб тварар вегъейтІа, а вичиз иесиди гайи тарс рикІелни аламачиз, лифре гъерекатдив тварар нез башламишда. Аданди гъисабунар туш, вичин руфун ацІурун я.

Имуча - муча ?

Хъван тийидай яд жедач,
Я ам тух, я пад жедач.
ЭкІяй хъанвай екеди,
Руфун гатаз лепеди?

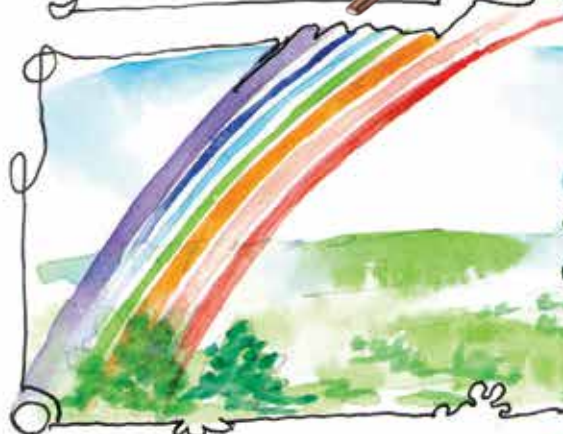
Къилди язни етим туш,
Чуру квазни итим туш,
Карч яргъи, тум куьруьди,
Къиле жеда суьруьдин?

КъветІелар туш, шалар туш,
Карушар туш, гъалар туш.

Яру-цІару тангар туш,
Карушар туш, гъалар туш.

КІвале герек текъвер гуьзгуь,
Рагъ акурла ишер гуьзгуь.
ХъуьтІуьн къайи либас я,
ВацІал, вирел атІлас я.

Гила артух амач виле
Терездин вах – кІарас к...

Тар я багъда чка тежер,
Куъчейра ам бул жеда.
КІватІ хъийирла зулухъ бегьер,
Адан дамах буй жеда.

Тум мизмиз я, кЪил бачІах,
Къведин санал я с...х.

Гъайванриз я ачул-суфра
Югъ-йиф неда – жедач сафра.
Мал-хеб, векъ-къал, къалгъанар,
ГалтІам ягъай балкІанар.

Недач, хъвадач, ксудач,
Бегьер гарув вугудач.
Йиф-югъ ам са тегьер я,
КІвач чилевай аскер я.
Рагъ, марф эхиз, жедач начагъ,
Бустанни багъ хуьдай пачагъ.

Адан чин акурдакай къвед жеда.

Къуд кІвач квай дагъдал
ЧІичІ алай кукІуш...
Лагъ кван, вуч я, вуж?

ЗИ ЖАЙИ ЖУЪР

Зун Мегьамедов Тельман я. Зин цуд йис я. За 4-лагьай класда келзава. Алай вахтунда зун Каспийск шегьерда яшамыш жезва. Яз зи диде-бубаяр Зизик хуьрай я. Заз вири аялриз чир жедайвал чи зи вилерай Зизик хуьр лап иер хуьр я. Ана дагьларни ава, тамарни ава, михьи яд авай вацни. А вацал чна гатуз бандар кьуна сирнаварни чирзава, а вацай чна балугьарни кьазва.

Зизикрин пуд пата еке, и кьил а кьил таквадай тамни экляй хьанва. А тама чакьалар, сиклер, кьуьрер, жанавурар, кьуьгьуьрар ва хейлин маса гьейванар яшамыш жезва. Абур чаз гагь-гагь аквазни жедат. Чи тама са кьакьан Вышкани ава. Аниз хкаж хьайила, анай Дербент шегьер аквада.

Хуьр вич гьечли хуьр я. Вири агьалияр вишни кьад кас я авайди. Хуьруьн кучеяр куьруьбур я. Ана ин-

санрихъ галаз санал калер, верчер, кьазар, уьндуьшкаярни бадбатлар кьекъвез жедат. Абур садани чукурдач. Инсанри абуруз твар гуда, калериз, данайриз фан кусар гуда.

Мад чи хуьре салар ава. Чехи салар, гьечли салар. Чун рикI алаз абурухъ гелкьвезва, мейвайриз яд гузват.

Заз зи хуьр гзаф кланда. Чи хуьре фу туьквенрай кьачузвайди туш. Гьар мягьледа хьар жедат. Дидеяр, бадеяр кIватI жез фар, афарар, цикенар чрада. Гьавада таза фан атирар чкIида. Ахьтин фаз гьич кьафунни герек авайди туш.

Чи хуьруьн вири лайихлу терефрикай завай гьеле бегьемдиз лугьуз хьанвач. Хуьруьн агьалийрикай, мукьва-кьилинрикай за са маса сеферда мад кхьидат. Азиз дустар! Куьне куь хуьрерикайни кхьихъ, чна хушвилелди келдат. Саламралди Мегьамедов Тельман.

Цекверин суд-дуван

Суд-дуванар пара хъана, амма инсаниятдин тарихда бажагъат ихътин суд-дуван мад сеферда хъжеда. Гъа-гъа! Инсанри цеквер суддиз вугана! Вучиз? Ни? Сабурлу хъухъ. Тади къачур вацI гъуьлуьв агакъдач. Са къиляй.

Чахъ, мусурманрихъ мискIин гъикI аватIа, хашпересрихъ-килиса ава. Са гафар я. Чна фу, абуру хлеб лагъай месала я. Гъа и хашпересрин килисада дингълияр яшамиш жеда къван. Ибур гъа и килисадай патаз экъечIзавайбур туш. Са юкъуз ибуруз аквада хъи чпин цлан кIанер тIвек-тIвекнава. Им нин кIвалах хъуй? Ибурун къаст вуч хъурай? Килиса чукIурин? Вучиз? И кешишар, монахар килисада яшамиш жезвайбур гъа и фикиррик квайла, цеквери чпин чапхун давамарда: абур гила амбарриз къведа, и карни тIимил аку гъуьр авай кандуйриз гъахъда.

Эхирни и монахрин, кешишрин арада виридалайни арифдар сада вичин гаф лугъуда:

– Чаз абур терг ийидай ихтияр авач! И цавун кIаник чан алай вуч аватIани, чи стха я! Зулум ийидай, тергдай ихтияр чахъ авач. Гъа кI хъайила, ша чна абур Аллагъдин вилик тахсиркар ийин. Къу Аллагъди абурун суд-дуван авурай!

Вири рази жеда. Акъудда суди кърар: «Монахар, кешишар агъалийри гузвай закатралди, садакъайралди къил хуьзвай язухая. Абуруз маса къазанжи авач. Цеквер аку, абуру атана гъа ихътин язухрин кIвал чукIурзава. Абурун цларин бине

агъуънзава, кандуй авай гъуър незва, техил тарашзава. Тахсиркарри Аллагъдин суддин вилик жаваб гун лазим я. Эгер абурувай жаваб гуз тахъйтIабур бамиш хъана къирай! Гумадин къене! ТуштIа абурун кIвалериз яд акъатрай!

Гила къарагъда цекверин векил.

– Вуна а жуван зегъерлу мез хуъх! – хъел акатна адак. – Аллагъдиз вунни гъа цекверни – са гафар я! Абурузни Аллагъди уьмуър ганва, вазни. Абуруз чпин уьмуър, ваз-ви уьмуър! Чир хъанани? Къачу Аллагъадин ктаб, аку ана гъашаратрикай гъикI кхъвенватIа! Гила къвед лагъайди: цегв вичин гъалал зегъметдалди яшамиш жезвай гъаш арат я. Ада я садакъаяр къабулзавач, я дашбашар къачузвач, я угъривалзавач... Мердимазарвал, намуссузвал, алчаввал, кичIерхъанвал абуруз чидай кар туш! Фитнекарвал, вафасузвал цеквериз аватIани чидач. Абуру гъар юкъуз пакаман ярарилай та нянин хурушумар жедалди кIвалахзава! Ибур, и монахар, кешишар фукъиренар я! Гила къвед лагъайди, куъне и куъ килиса гъа цекверин кIвалерин винел эцигнавачтIа низ чида? Гила куъне халис иесияр суддиз гузва ман! Пуд лагъайди: вучиз и монахри чпин гъуър авай кандуяр хуъзва. Цекве-

риз им нин кIвал ятIа, нин канду ятIа, нин гъуър ятIа вуч чида?

Векилдин и рахунри судья къарсурда.

Суддиз атанвайбуру башламишна къве падни ягъиз. Акъатна гъар-эвер, къал-макъал.

Пака нянихъ судьяди къарар акъудна. КIватIна арза авунвайбур, векил, судьяди вичин гъукум кIелда: «Монахар, кешишар, Аллагъдин лукIар! Куъне гъа и мукъварив цеквериз къилдин чил гун лазим я! Цеквер гъаниз куъч жеда. Вассалам! Судьядин гаф акъалтIай гаф.

Судьяди виридалайни вилик рахай арифдар монахдал тапшурмишда.

– Вуна и къарар цеквериз лагъ! Куъч хъурай! Килиса масанихъ куъч авун четин я лагъ.

Фида и монах цекверин кIунтIар авай чкадал. Ван алаз суддин къарар кIелда. Ахпа агъалийри суьгъбетарна:

– Десте-десте цеквер, вегъена къамал чпин пине-палдум, месс-къуъж чаз акваз-акваз цIийи чкадиз куъч хъана.

Низ чида? Белки хъана жеди?

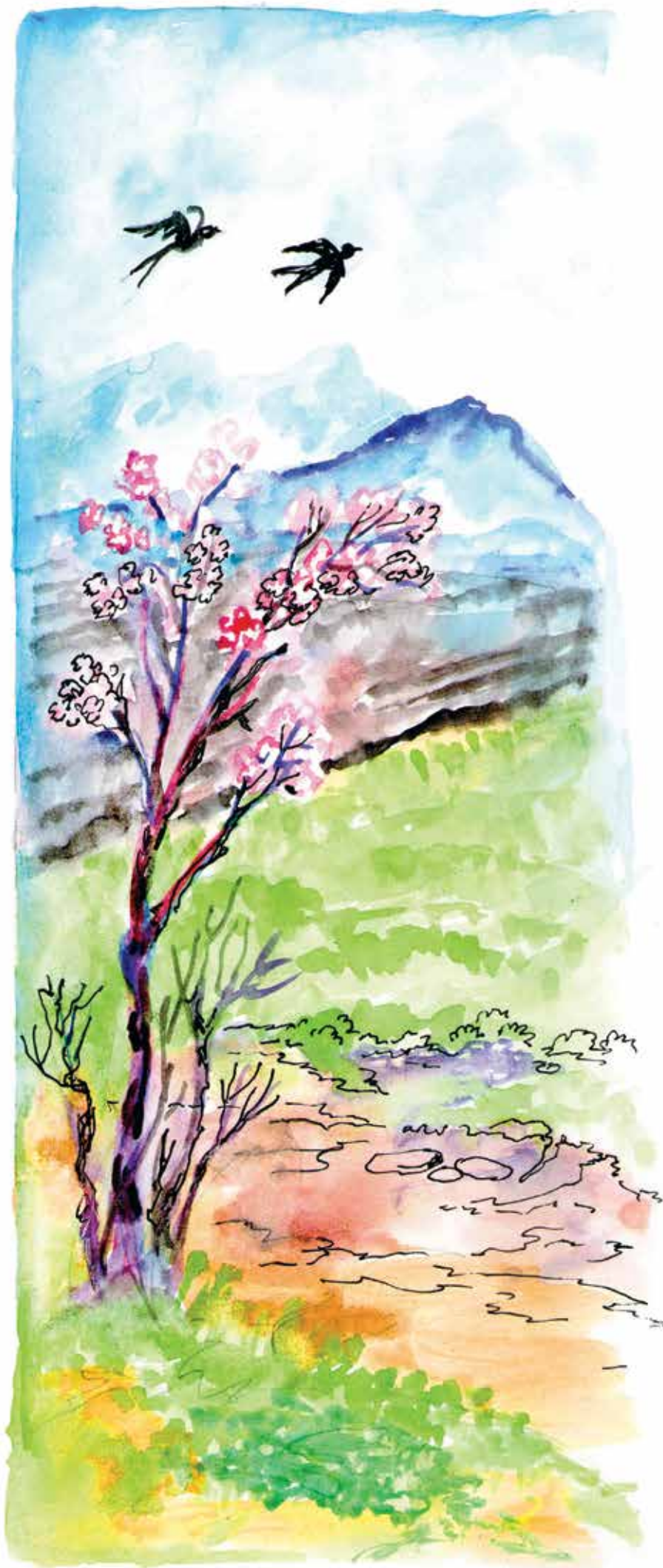

1869-1937

*БАХТАВАР ХЪУЙ БУБАДИН ЮГЪ,
АКЪУЛЛУ ВЕЛЕД ХЪАЙИТИА.
БИТМИШ ИЙИЗ ЛАГЪАЙ КЪУЛЛУГЪ,
ВИЧ ГЪАХЪТИН ФЕРЛИД ХЪАЙИТИА.*

Соколёнок

ISSN№0206-7978

Кард

2/2019

март – апрель

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Министерство информатизации, связи и
массовых коммуникаций Республики Дагестан.

Регистрационный номер
серия ПИ №ТУ05-00413 от 22.04.2019 г.
выдан управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1980 г.

Руководитель – главный редактор
Мурад Ахмедов

Редколлегия:

Х. Хаметова (**редактор**)
А. Кардаш
А. Исмаилов (**зам. гл. редактора**)
З. Кафланов
К. Акимов
Т. Зургалова (**ответ. секретарь**)

Художественный редактор З. Даганов
Технический редактор Т. Лузина
Художник номера М. Муталибов

Формат 60x84 ¹/₈
Бумага офсетная.
Уч. изд. л. 3,45.
Уч. печ. лист 3,26.

Сдан в печать 6.05.2019 г.
Выход в свет 15.05.2019 г.
Тираж 573 экз.
Заказ № 366.

Типография:

ООО «Издательство «Феникс-пресс».
Адрес типографии:
367018, РД, г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель:

Государственное бюджетное учреждение
Республики Дагестан «Редакция
республиканских литературных журналов
«Соколенок» и «Литературный Дагестан».
Адрес редакции и издателя:
367000, РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Электронный адрес редакции:
litdag@mail.ru

Лезгинский язык

Индекс: на год - 63338,
на полугодие - 73906.

Цена свободная